

REKREACIJOS IR TURIZMO PLĖTRA

Straipsnių rinkinys

ISSN 2335-8017

Leidinį sudarė:

KU Rekreacijos ir turizmo katedros lekt. Jurgita Raišutienė

Straipsnių rinkinio mokslinio komiteto nariai:

Prof. dr. Diana Šaparnienė

Prof. dr. Ramūnas Povilanskas

Dr. Mindaugas Brazauskas

Straipsnių rinkinyje publikuojami straipsniai, kuriuose įvairių rekreacijos ir turizmo plėtros Lietuvoje taikomųjų tyrimų rezultatai, rekreacijos ir turizmo plėtros aktualijų, tendencijų ir perspektyvų palyginamosios analizės Lietuvoje bei užsienio šalyse.

Straipsniai recenzuoti.

Straipsnių autoriai atsako už pateikiamą medžiagą.

2018 06 06. Apimtis 131 psl. Tiražas 50 egz.

TURINYS

LIETUVOS KLASIFIKUOTŲ APGYVENDINIMO PASLAUGŲ VARTOTOJŲ ATSILIEPIMAI INTERNETE	4-15
Lekt. Jurgita Raišutienė, Ernesta Mažeikaitė	
LIETUVOS NEKLASIFIKUOTŲ APGYVENDINIMO PASLAUGŲ VARTOTOJŲ ATSILIEPIMAI INTERNETE	16-25
Lekt. Jurgita Raišutienė, Milda Samoškienė	
PASIŪLYMAI NACIONALINIO VIEŠBUČIŲ TINKLO „TUBINAS“ VERSLO KONCEPCIJOS KŪRIMUI	26-36
Lekt. Rasa Rupulevičienė, Evelina Švažaitė	
PAMARIO TURIZMO KLASTERIO ĮVEIKLINIMAS	37-51
Lekt. Edgaras Vaškaitis, Indrė Toliautaitė	
MILITARISTINIŲ OBJEKTŲ PRITAIKYMAS TURIZMUI JŪROS UPĖS TURISTINĖJE TRASOJE	52-65
Lekt. Edgaras Vaškaitis, Beata Žymančiūtė	
REGULIARIŲ KURŠIŲ MARIŲ VANDENS MARŠRUTŲ INTEGRACIJA Į REGIONO DVIRAČIŲ TRANSPORTO SISTEMĄ	66-80
Lekt. Edgaras Vaškaitis, Viktorija Pozingytė	
TURISTŲ POŽIŪRIS Į VILNIAUS MIESTO VIEŠOJO TRANSPORTO PASLAUGŲ KOKYBĘ	81-93
Lekt. Renata Bertužytė, Kamilė Dargytė	
PRIEINAMO TURIZMO PLĖTROS GALIMYBĖS KLAIPĖDOS MIESTE	94-104
Prof. dr. Diana Šaparnienė, Goda Sakalauskaitė	
PLUNGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS VIEŠOSIOS BIBLIOTEKOS INOVATYVIŲ REKREACINIŲ PASLAUGŲ PLĖTRA	105-117
Lekt. Edgaras Vaškaitis, Gintarė Gurevičiūtė	
ALKSNYNĖS VIENSĖDŽIO ĮVEIKLINIMAS TURIZMO REIKMĖMS	118-131
Lekt. Edgaras Vaškaitis, Giedrė Žubikaitė	

MILITARISTINIŲ OBJEKTŲ PRITAIKYMAS TURIZMUI JŪROS UPĖS TURISTINĖJE TRASOJE

Lekt. Edgaras Vaškaitis, Beata Žymančiūtė

Klaipėdos universitetas, Sveikatos mokslų fakultetas, Rekreacijos ir turizmo katedra
edgaras.vaskaitis@gmail.com; beata.zymanciute@gmail.com

ANOTACIJA

Straipsnyje analizuojami militaristiniai objektai ir jų pritaikymo galimybės vandens turizmui Jūros upės turistinėje trasoje. Pagrindžiamas tyrimo aktualumas, pateikiama problematika, iškeltas tikslas, uždaviniai, tyrimo objektas, tiriamasis klausimas, tyrimo metodologija ir naudojami tyrimo metodai.

Pirmojoje dalyje analizuojami moksliniai šaltiniai, apibrėžiantys militaristinio turizmo svarbą bei ypatybes, vidaus vandens turizmo ypatybes, vandens turizmo trasų ir maršrutų sampratą bei teisinį militaristinių objektų reglamentavimą. Antrojoje dalyje analizuojami kokybinio tyrimo (situacijos analizės, strateginių plėtros dokumentų analizės, pusiau struktūrizuoto ekspertinio interviu) gauti duomenys. Interpretuojami tyrimo rezultatai, kurie atskleidžia realią padėtį ir problemas: dalis militaristinių objektų ties Jūros upe nėra teisiškai reglamentuoti, jie nėra pritaikyti turistų lankymui, nėra sukurtos infrastruktūros objektų lankymui. Nors šiuo metu militaristiniai kariniai objektai ties Jūros upe nėra pritaikyti turistų lankymui, tačiau tikėtina, jog susilauktų susidomėjusių išbandyti teminį vandens turizmo maršrutą.

Apibendrinant tyrimą, galima teigti, jog militaristiniai objektai gali būti pritaikomi turizmui Jūros upės turistinėje trasoje. Objektų pritaikymas turizmui priklauso nuo esamų problemų išsprendimo bei aktyvių savivaldybių, organizacijų, bendruomenių ar entuziastų veiklos ir tarpusavio bendradarbiavimo.

Raktiniai žodžiai: militaristinis turizmas, vandens trasa, Jūros upė

ĮVADAS

Aktualumas. Militaristinis paveldas gali būti priskirtas vienam iš turizmo traukos objektų, jis apima keletą, traukos objekto grupių: yra kultūros dalis, „pasakoja“ savo istoriją yra gamtinėje arba miesto erdvėje. Anot L. Klupsz (2008) militaristinis paveldas svarbus turizmui, jog apimama materialaus paveldo sritis, bet jų dvasia siejasi su nematerialiomis vertybėmis. Nekilnojamasis Lietuvos militaristinis paveldas yra vienas plačiausių kultūros paveldo dalių, apimantis istorinį laikotarpį nuo viduramžių iki XX a. pabaigos (A.Bumblauskas, 2005). Nepaisant militaristinio kultūros paveldo objektų ir kompleksų grupės reikšmės, Lietuvoje militaristinis paveldas nėra reglamentuotas kaip kompleksinis kultūros vertybių apsaugos objektas (Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 1994). Remiantis nacionaliniu vandens turizmo trasų specialiuoju planu (2009) Jūros upė patenka į vieną iš 8 Lietuvos prioritetinių vandens turizmo trasų. Vandens turizmo trasų specialiajame plane (2009) nurodoma, jog vandens turizmo infrastruktūrą sudaro trasa vietovėje su 1 km pasiekiamumo zonoje esančiais vandens turistui patraukliais lankytiniais objektais <...>. Taip pat šiame plane nurodoma, kad įrengiant nacionalinių vandens turizmo trasų infrastruktūrą trasos zonoje rekomenduojama gamtos ir kultūros paveldo objektų valdytojams lankytinus kultūros paveldo objektus pritaikyti lankymui. Jūros upė ir viena iš tų, ties kurios vaga 1 km spinduliu statyti net keletas militaristinės paskirties lankytinų objektų. Šių objektų pritaikymas turizmui leistų Jūros upei išsiskirti ne tik dėl savo hidrologinių rodiklių, atodangų ir pan., bet ir tematiniais maršrutais. Pasaulyje (Stalino linija – Minskas,

Vilko guolis – Lenkija ir kt.) ir Lietuvoje (Šaltojo karo muziejus – Plungė, IX fortas – Kaunas ir kt.) yra ne mažai pavyzdžių, kaip buvę militaristinės paskirties objektai šiuo metu pritaikyti turizmui. Verta paminėti tai, jog visi šie ir kiti objektai pritaikyti pėsčiųjų, dviračių ar automobilių maršrutų lankytojams, tačiau nei vienas militaristinės paskirties objektas nėra įtrauktas į vandens maršrutus.

Problematika. Keičiantis politinei padėčiai ir plėtojantis karo technikai militaristinės paskirties vietovės, objektai tapo nebenaudojami. Apie buvusius ir šiuo metu išlikusius militaristinės paskirties objektus trūksta informacijos, daugelis jų nėra teisiškai reglamentuoti. Dėl informacijos stokos daugelio militaristinės paskirties objektų potencialas, pritaikyti turizmui vis mažėja, nors turistų susidomėjimas militaristinės paskirties objektais vis labiau auga. Visuomenei vis dar trūksta sąmoningumo, jog tai ne tik kraupią ir skaudžią praeitį menantys objektai, bet ir galimybė parodyti savo šalies išskirtinumą. Jūros upė Lietuvos nacionalinių vandens turizmo trasų, ties kuria statyti įvairius istorijos laikotarpius menantys militaristinės paskirties objektai, tačiau tiek upės, tiek militaristinių objektų potencialas menkai išnaudojamas. Upės infrastruktūra bei informacijos sklaida apie upę išvystyta silpnai (ActiveTrips, 2016). Reziumuojant, galima teigti, kad militaristiniai objektai, esantys Jūros upės turistinėje trasoje nepritaikyti turizmui.

Tikslas - išanalizuoti militaristinių objektų esamą situaciją Jūros upės turistinėje trasoje ir pateikti jų pritaikymo vandens turizmui galimybes.

Objektas – militaristiniai kariniai objektai, esantys ties Jūros upe.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti militaristinio turizmo sampratą bei jo reikšmę turizmui;
2. Išsiaiškinti turistinių trasų, vandens maršrutų sampratą ir formavimo būdus;
3. Apžvelgti militaristinių objektų esamą situaciją Jūros upės turistinėje trasoje;
4. Išanalizuoti militaristinių objektų pritaikymo galimybes Jūros upės turistinėje trasoje.

Tiriamasis klausimas – ar Jūros upės turistinėje trasoje esantys militaristiniai objektai gali būti pritaikyti turizmui?

Metodai: mokslinės literatūros apžvalga, strateginių dokumentų apžvalga, kartografija, aprašomoji duomenų analizė ir ekspertinis interviu.

Esminės sąvokos: militaristiniai kariniai objektai – karui ruošti, tiesiogiai karuose naudoti, bet šiuo metu pagal paskirtį nebenaudojami bei karinius pasipriešinimus menantys lankytini objektai. (*sudaryta darbo autorės remiantis L. Klupsz (2008), R. Sharpley (2009), I. Paukščiu (2005), D. Šlekiu (2004)*); Turistinis maršrutas - keliauti poilsio ar turizmo tikslais iš anksto pagal kelionės tematiką suplanuotas vykimo kelias, jungiantis vienoje ar keliose gyvenamosiose vietovėse turistų lankomas vietas ir aptarnavimo objektus (A. Armaitienė ir kt., 2009); vandens turizmo trasos - tai suplanuoti aktyvaus poilsio vandens turizmo maršrutai ir juose esanti viešoji turizmo infrastruktūra keliauti plaukiojimo priemonėmis, pagal galimybes lankant turistinius objektus (Nacionalinių vandens turizmo trasų specialusis planas, 2009).

Militaristinio turizmo bei vandens turistinių maršrutų teoriniai aspektai

Militaristinio turizmo svarba ir ypatybės. Lietuvių terminų žodyne (2018) militarizmo sąvoka aiškinama kaip ginklavimosi ir rengimosi karui politika. Šiame darbe analizuojama militarizmo sąvoka, nes ji apima ne tik tiesiogiai karuose panaudotus objektus, bet ir karui ruošiamus, nors nepanaudotus objektus bei nematerialius karo reiškinius. Pasak D. Šlekiu (2004), I. Paukščio (2005) bei darbo autorių įžvalgomis yra išskiriamos keletas militaristinio turizmo fenomeno atsiradimo priežasčių: pilietiškumo ugdymas (pilietiniai karai); sparti technikos pažanga (kariniams konfliktams spręsti vis rečiau reikalingos karinės bazės, technika ir kt.); sparti globalizacija (pažiūrų į karą liberalėjimas). Taip pat išskiriamos

pagrindinės militaristinio turizmo sritys: 1) karinių bazių lankymas; 2) karinių muziejų lankymas; 3) karo vietų lankymas. Pasak R. Sharpley (2009), visi objektai, susiję su karu – nepriklausomai nuo to, ar juose vyko realūs kariniai veiksmai, žuvo žmonės, ar ne – gali būti priskirti tamsiajam turizmui, nes pats karas, kaip reiškinys yra neatsiejamas nuo mirties temos, kuri esminė kalbant apie juodąjį turizmą. Taip galima daryti prielaidą, jog militaristinio turizmo sritys yra taip pat susijusios ne tik su juodoju turizmu, bet ir kitomis specializuoto turizmo rūšimis (žr. 1 lentelė).

1 lentelė

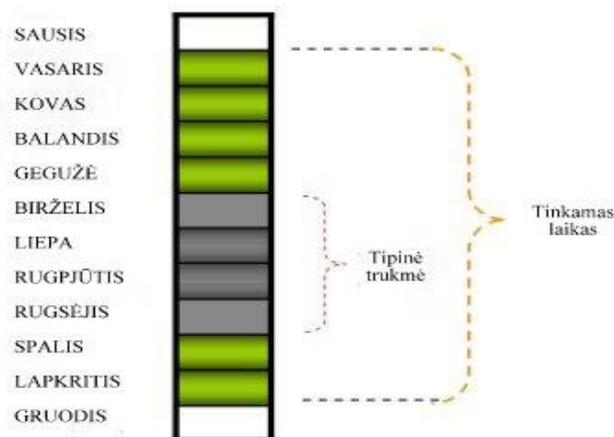
Ryšis tarp militaristinio turizmo sričių ir specializuotų turizmo rūšių	
MILITARISTINIO TURIZMO SRITYS	SPECIALIZUOTOS TURIZMO RŪŠYS
Karinių bazių lankymas	• Ekstremalus turizmas • Pažintinis turizmas • Tamsusis turizmas • Kultūrinis turizmas
Karinių muziejų lankymas	• Ekstremalus turizmas • Pažintinis turizmas • Tamsusis turizmas • Kultūrinis turizmas
Karo vietų lankymas	• Ekstremalus turizmas • Pažintinis turizmas • Tamsusis turizmas • Kultūrinis turizmas

Šaltinis. Sudaryta autorių remiantis R. Sharpley (2009) bei Grecevičius, P., Armaitienė, A., Junevičienė, D. ir kt. (2002).

Kaip matyti lentelėje, militaristinis turizmas siejasi ne su visomis specializuotomis turizmo rūšimis. Daugiausia tematinę sąsają militaristinio turizmo sritys turi su kultūrinio, pažintinio, tamsiojo ir ekstremalaus turizmo rūšimis. Nepaisant militaristinio turizmo sąsajų su kitomis turizmo sritimis, militaristinis paveldas svarbus tuo, jog gali būti priskirtas vienam iš turizmo traukos objektų, nes apima keletą, traukos objekto grupių: yra kultūros dalis, „pasakoja“ savo istoriją yra gamtinėje arba miesto erdvėje. Atsižvelgiant į tai, kokioms traukos objekto grupėms priklauso militaristinis paveldas, tik patvirtinama Klupsz (2008) nuomonė, jog militaristinio paveldo vietovės yra dalis materialaus paveldo, bet jų dvasia siejasi su nematerialiomis vertybėmis. Skirtingų autorių teigimu, materialus militaristinis paveldas turi keletą formų. Remiantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu (1994), materialusis militaristinis paveldas gali turėti labai įvairias formas: tai *pavieniai objektai* (tvirtovės, bunkeriai, militarizmo technikos fabrikai ir kt), *kompleksiniai objektai* (militaristiniai miestai, gynybiniai įtvirtinimai, raketų bazės ir kt) bei *vietovės* (karo, mūšių vietos). L. Kluptz (2008, p. 2) išskiria tris materialaus paveldo tipus: *struktūros* (apima fortifikacijas ir įtvirtintus miestus, militaristinės inžinerijos darbus, uostus, kareivines, karines laivybos bazes, poligonus ir kitas konstrukcijas naudotas kariniams tikslams); *kraštovaizdžiai* (apima mūšio laukus, teritorinius, povandeninius ar pakrančių įrenginius bei įtvirtinimus žemėje, tiek antikinius, tiek šiuolaikinius); *memorialiniai paminklai* (apima karo memorialus, trofėjus, kapines, kenotafus bei kitus karo paliktus ženklus). M. Tjudowskis (2008, p.139) militaristinį paveldą priskiria Johno Urry išskirtai paveldo grupei, vadinamai „Technoscape“ arba technologiniu kraštovaizdžiu bei postžmogiškuoju kraštovaizdžiu. Technologinis kraštovaizdis reiškia ankstesnės civilizacijos liekanas – kraštovaizdį, paliktą ankstesnių kartų. M. Tjudowskio (2008) teigimu, anksčiau intensyviai naikinant karines bazes buvo naikinamas ir technologinis kraštovaizdis, kuris pastaruoju metu imtas laikyti verta išsaugoti paveldo dalimi. Be jau aptarto materialaus militaristinio paveldo, taip svarbi ir nematerialaus militaristinio paveldo reikšmė. Monumentali architektūra reiškia pačius pastatus ir paminklus drauge su gilesnėmis asociacijomis, kurios siejasi su istoriniais įvykiais. Karo paminklai formuojasi ir egzistuoja savo vietos dvasioje, nematerialiose reikšmėse ir asociacijose (Hui-Wen Lin, Chao Ching Fu, 2008, p.1). Militaristinio paveldo vietovių dvasia dažniausiai

siejasi su istoriniais įvykiais, karais ir mūšiais. Militaristinis paveldas siejasi su tautinėmis, regiono ir vietinėmis tradicijomis, saugomomis kaip nematerialus paveldas, kuris perduodamas iš kartos į kartą ir yra nuolat atkuriamas bendruomenių ir grupių kaip atsakas savo aplinkai ir istorijai, bei teikia joms identiteto ir tęstinumo jausmą, tokiu būdu skatindamas pagarbą kultūriniais skirtumams ir kūrybai (L. Klupsz, 2008, p.6). Įvertinus militaristinio paveldo materialias ir nematerialias savybes galima daryti prielaidą, jog XIX–XX a. militaristinis paveldas turėtų būti saugomas drauge su kitomis kultūros paveldo formomis. XIX a. pab. – XX a. militaristinės paskirties objektai gali turėti lygiai tokią pačią istorinę, architektūrinę, technologinę ir urbanistinę vertę, kaip ir ankstesnių epochų pilys, piliakalniai ar tvirtovės, tačiau jų reikšmė ir įtaka dar kol kas yra sunkiai apčiuopiama ir suvokiama (V. Petrusis, 2007). Žmonių nesugebėjimas pripažinti militaristinių objektų kultūrinės, socialinės ar istorinės vertės yra viena iš didžiausių problemų. Dauguma gyventojų ypač vyresni žmonės mano, kad šie statiniai yra nacių ir sovietų karinės relikvijos, nusinešusios daug nekaltų žmonių gyvybių, kurioms nereikalinga jokia kultūrinė ar kitokios rūšies apsauga (D. Marcinkevičiūtė, G. Ambrasas, 2010).

Vandens turistinių maršrutų ypatumai. Turistinis maršrutas – keliauti poilsio ar turizmo tikslais iš anksto pagal kelionės tematiką suplanuotas vykimo kelias, jungiantis vienoje ar keliose gyvenamosiose vietovėse turistų lankomas vietas ir aptarnavimo objektus (Turizmo terminų žodynas, 2009). Skirtingų autorių teigimu (Grecevičius P., Armaitienė A., Junevičienė O. ir kt., (2002), N. Kapustinskienė (2009)) išskiriami pagrindiniai 4 turistinių maršrutų tipai: *linijinis, žiedinis, spindulinis, kombinuotas*. The Trail Planning Guide (2007, p. 30) išskiria dar keturis mažiau žinomus ir rečiau naudojamus turistinių maršrutų tipus: *kilpinis, palydovinės kilpos, kalbėjimo rato, labirinto* maršrutai. Kalbant apie vandens turizmo maršrutus, upės ilgis – tai vienas iš pagrindinių parametrų, kuris nusako kiek laiko gali trukti vandens maršrutas. A. Mačerinskienė (2010, p. 150) išskiria pagrindines 3 upės maršruto ilgio ir trukmės santykio grupes: 1) *10 – 25 km ilgio maršrutas trunka vieną dieną;* 2) *~ 50 km ilgio maršrutas trunka dvi dienas;* 3) *~100 ilgio maršrutas trunka tris ir daugiau dienų.* Sezoniškumas – tai dar vienas svarbus rodiklis darantis įtaką turistams renkantis vandens maršrutus. Pasak A. Mačerinskienės (2010, p. 153) Lietuvoje vykdyti vandens turizmo veiklą teoriškai galima 8 mėnesius (ar 10) per metus (žr. 1 pav.), tačiau tam turi būti tinkamos oro sąlygos bei puikiai išvystyta infrastruktūra. Praktiškai vandens turizmo veikla Lietuvoje vykdoma 4-5 mėnesius. Pasak ekspertų sezonas prasideda birželio mėnesį ir baigiasi rugpjūčio mėnesį.

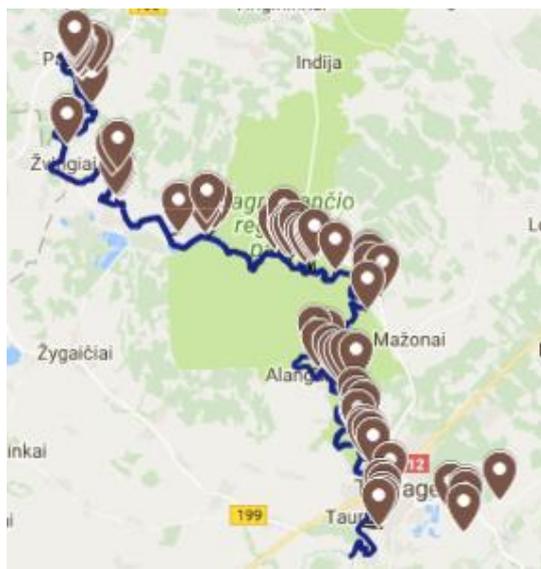
1pav. Vidaus vandenų sezoniškumas remiantis hidrologiniais duomenimis.
Šaltinis. A. Mačerinskienė, „Determination Criteria for National Water Tourism Routes“, 2010.

E. Jerašiūnienė (2011, p. 104) patvirtina vandens turizmo sezoniškumo problemą teigdama, kad keliavimas vidaus vandenų transportu dažniausiai priklauso nuo oro sąlygų: trukdo ledas, žemas vandens lygis, nepritaikyta infrastruktūra. Renkantis maršrutą, turistui svarbu išsiaiškinti ir turistinio maršruto sudėtingumą. Maršrutai skirti keliauti vandens transporto priemonėmis yra skirstomi į 6 kategorijas. Pirmos dvi kategorijos yra nesudėtingos, mažais slenksčiais, visi galimi pavojai (kliūtys) yra matomi akivaizdžiai. Trečioji bei ketvirtoji kategorijos yra vidutinio sunkumo, reikalaujančios susipažinti su maršrutu iš anksto, siekiant supažindinti keliautojus su galimomis kliūtimis, penktoji ir šeštoji kategorijos yra ypatingai sudėtingos bei skirtos profesionalams, kurie sugebėtų ekstremaliose situacijose suvaldyti vandens transporto priemonę (Classification and Grading for Recreational Trails, 2008, p. 46). Verta paminėti ir tai, kad Lietuvoje saugomose teritorijose (regioniniuose, nacionaliniuose parkuose) turistiniai maršrutai turi būti įveikiami bet kokio fizinio pasirengimo turistams. Tad pagal pateiktus vandens maršrutų sudėtingumo lygius turėtų atitikti – lengvą arba pradedantiems lygius. Verta pažymėti ir tai, jog turistinis maršrutas nėra tapatus objektas turistinei trasai. Pasak G. Indriūno (2015) turistinė trasa įprastai parodo keliavimo kryptį ir reiškia kelionės planą nuo jos pradžios punkto (punkto A) iki pabaigos (punkto Ž). Maršrutas apjungia įvairius kelionės metu lankomus objektus ir turi laiko skalę – objektų lankymas yra sietinas su laiku. Maršrutas gali sutapti su trasa, bet nebūtinai, ir į maršrutą gali būti įtraukta turistinė trasa ar jos dalis, kaip atskiras lankomas objektas.

Militaristinių objektų pritaikymo turizmui Jūros upės turistinėje trasoje tyrimo rezultatai

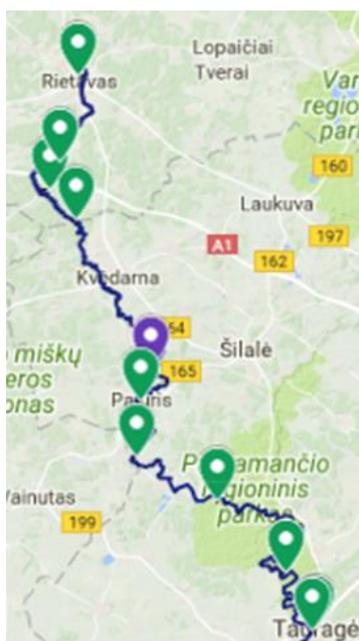
Militaristinių objektų esamos situacijos analizė Jūros upės turistinėje trasoje. Jūros upė – tai viena iš 8 Lietuvos prioritetinių vandens turizmo trasų. Jūros upė viena gražiausių Žemaitijos upių bei vandeningiausių Vakarų Lietuvos upių bei patenka į ilgiausių Lietuvos upių dešimtuką (Nacionalinis vandens turizmo trasų specialusis planas, 2009). Analizuojant V. Almonaičio (2012) keliautojo žinyną „Vėl šniokščia rėvos“, pastebėta, jog Jūros upė gali išsiskirti iš kitų Lietuvos prioritetinių vandens turizmo trasų ne tik hidrologiniais ar gamtiniais rodikliais. 1 km atstumu nuo upės kranto statyti įvairius istorinius laikotarpius menantys militaristinės paskirties lankytini objektai. *Molotovo gynybinių įtvirtinimų dalis bei Lietuvos rezistencinį pasipriešinimą menantys objektai* – tai dvi militaristinės paskirties objektų grupės, kurias pavyko rasti kokybinio tyrimo metu. Konkrečiu Molotovo linijos atveju, tai prieš Antrąjį Pasaulinį karą TSRS pradėta statyti gynybinių įtvirtinimų linija. Dabartinėje Lietuvos teritorijoje Molotovo liniją sudarė 4 įtvirtinimų rajonai: Telšių, Šiaulių, Kauno ir Alytaus. Jūros upė teka per antrąjį (Šiaulių) įtvirtinimų rajoną. Analizuojant krieppost.org ekspedicijos duomenis, buvo nustatyta, jog šiame įtvirtinimų rajone pastatyti 76 skirtingų tipų bunkeriai. Anot V. Almonaičio (2012) bunkeriai Jūros pakrantėse išdėstyti netolygiai, jie sudaro gynybinius mazgus strategiškai svarbiose vietose. Visi statyti bunkeriai yra kairiajame upės krante (žr. 2 pav.).

2pav. Molotovo linijos bunkeriai ties Jūros upe.
Šaltinis. Sudaryta autorių, remiantis kriegpost.org.

Vertinant bunkerių atstumą iki Jūros upės buvo nustatyta, jog 27 bunkeriai pastatyti didesniu nei 1km atstumu (nuo 3,73km iki 16,4km). Net 49 bunkeriai pastatyti mažesniu nei 1km atstumu iki upės. Atstumas nuo bunkerių iki Jūros upės matuotas tiesia linija. Didžioji dalis bunkerių šiuo metu yra laukuose, netoli miškų. Verta paminėti ir tai, jog vienas bunkeris, esantis Tauragėje yra įtrauktas į kultūros paveldo saugomų objektų sąrašą, visi kiti Molotovo linijos bunkeriai nėra teisiškai reglamentuoti. Iš visų bunkerių esančių, ties Jūros upe vos du bunkeriai yra privačių asmenų teritorijose. 22 bunkeriai ir 8 duobės patenka į Pagramančio regioninio parko teritoriją. Pagramančio regioninis parkas yra sukūręs pėsčiųjų maršrutą, kurio metu pristatomi 4 bunkeriai ir viena duobė. Prie bunkerių ir einant link bunkerių pastatyti informaciniai ženklai, nuorodos šie Molotovo linijos bunkeriai pritaikyti turistų lankymui. Nors nei vienas bunkeris nebuvo užbaigtas iki galo, tačiau šiuo metu išlikę stovi beveik nepakitę nuo statybų pradžios. *Antroji militaristinės paskirties objektų grupė, esanti ties Jūros upe, tai Lietuvos rezistencinio pasipriešinimo atminimo vietos.* 1946m. rudenį Tauragės, Raseinių apskrityse, Jurbarke, iš dalies Kauno, Kėdainių, Šiaulių apskrityse buvo įkurta Jungtinė Kęstučio apygarda. Jūros pakrantėse kovojo Jūros, Pilies, Geležinio Vilko ir kitų būrių partizanai. Tyrimo metu rasta 10 skirtingų objektų, kurie yra mažesniu nei 1km atstumu nuo Jūros upės krantobei žymi rezistencinio pasipriešinimo įvykius (žr. 3 pav.).

3 pav. Rezistencinio pasipriešinimo atminimo vietos ties Jūros upe.

Šaltinis. Sudaryta autorių, remiantis V. Almonaičiu (2012), Kultūros vertybių registru (2018) Vertinant objektų tipus iš jų 1 koplytstulpis, 1 tipinis paminklas, 2 memorialai, 2 gamtos objektai bei 4 paminklai. Taip pat šioje atkarpoje vienas 1863 metų sukilimą menantis paminklas (žemėlapyje violetinė spalva). Visi rezistencinį pasipriešinimą menantys objektai patenka į vietinės, regioninės ar nacionalinės reikšmės turizmo traukos objektų grupes. Patys objektai pastatyti miškuose ar nedideliuose miesteliuose, tačiau skirti atminti viso regiono partizanams. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro internetinėje svetainėje (2018) yra pateikiami visi rezistencinį pasipriešinimą menantys paminklai, pastatai, kapinaitės esančios vietos, tačiau nėra pateiktų tikslių objektų adresų. Svetainėje pateikiama informacija tik apie miestelius, miškus kuriuose yra šie objektai, pastarieji yra didesniu nei 1km atstumu nuo Jūros upės kranto.

Militaristinių objektų ir vandens turizmo plėtra numatoma regionų ties Jūros upe strateginiuose dokumentuose. Strateginiuose plėtros dokumentuose analizuota vandens turizmo plėtra; kultūros paveldo objektų išsaugojimo, pritaikymo lankymui plėtra (militaristinis paveldas yra kultūros paveldo dalis); turistinių maršrutų plėtra. Dokumentai analizuoti 3 lygmenimis: nacionalinio, regioninio bei savivaldybių lygmenimis išanalizavus strateginius plėtros dokumentus militaristinių objektų pritaikymo turizmui galimybės Jūros upės turistinėje trasoje yra vertinamos palankiai. Didžiausia vandens turizmo plėtra numatoma savivaldybių lygmeniu. Kultūros paveldo objektų ir turistinių maršrutų plėtra skatinama nacionaliniu, regioniniu bei savivaldybių lygmenimis.

Ekspertinio interviu analizė: militaristinių objektų pritaikymo turizmui Jūros upės turistinėje trasoje galimybių vertinimas. Militaristinių objektų pritaikymo turizmui galimybių išsiaiškinimui pasirinktas kokybinis tyrimo metodas – pusiau struktūrizuotas ekspertinis interviu. Interviu vyko dviem etapais. 2015 metais tyrimo objektas buvo tik Molotovo linija ir respondentais pasirinkti asmenys pasirinkti 5 asmenys, kurie dirba turizmo, kultūros paveldo, istorijos srityse (Klaipėdos universiteto Rekreacijos ir turizmo katedros atstovas; „Memel- Nord“ baterijos atstovas; Kultūros paveldo departamento, Klaipėdos skyriaus atstovas; Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto atstovas). Susisteminti ir dominuojantys respondentų atsakymai pateikiami 2 lentelėje (žr. 2 lentelė).

Pirmojo ekspertinio interviu klausimai ir dominuojantys atsakymai

Eil. Nr.	Klausimas	Dominuojantis atsakymas
1.	Kas Jums yra žinoma apie Molotovo linijos bunkerius?	Prieš Antrąjį Pasaulinį karą statyta, tačiau nebaigta statyti gynybinių įtvirtinimų linija
2.	Kokius žingsnius reiktų atlikti, jog Molotovo linijos bunkerius būtų galima panaudoti turizmo reikmėms?	Reiktų išrinkti geriausius, juos sutvarkyti ir pritaikyti eksploatavimui.
3.	Kaip manote, ar militaristinis turizmas gali tapti dominuojančia turizmo sritimi Lietuvoje, Klaipėdoje?	Dominuojančia sritimi nedrįstama įvardinti, tačiau militaristinis turizmas gali būti viena iš svarbių turizmo sričių.

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis respondentų atsakymais

Antrojo ekspertinio interviu etapo metu tyrimo objektas – militaristiniai kariniai objektai, esantys ties Jūros upe. Respondentais pasirinkti asmenys susiję su kultūros paveldo plėtra, asmenys numatantys Jūros vandens turistinės trasos plėtros galimybes bei dirbantys ties Jūros upe (plaukiam.com baidarių nuomos centro atstovė; Pagramančio regioninio parko kultūrologė; Šilalės rajono savivaldybės atstovė; Tauragės TIC turizmo specialistė; „Ekstremalų asociacijos“ atstovas; jaunimo organizacijos „ARKA“ atstovas). Abiejų tyrimo etapų metu buvo užduodami bendriniai bei specifiniai klausimai. Susisteminti ir dominuojantys respondentų atsakymai pateikti 3 lentelėje (žr. 3 lentelė).

Antrojo ekspertinio interviu klausimai ir dominuojantys atsakymai

Eil. Nr.	Klausimas	Dominuojantis atsakymas
1.	Kokios trukmės, atstumo maršrutai populiariausi turistams keliaujantiems Jūros upe?	1 dienos, 13-18 km atstumo maršrutai. Plaukiama rekreaciniais tikslais, dažniausiai vasaros metu, savaitgaliais.
2.	Kuo Jūros upė išsiskiria iš kitų Lietuvos upių?	Upė jauna, permaininga, vandeninga, ties ja gausus gamtos ir kultūros paveldo objektų skaičius.
3.	Kokias problemas pastebite Jūros upės turistinėje trasoje?	Infrastruktūros stoka, viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimo stoka.
4.	Kas Jums žinoma apie Molotovo gynybinės linijos bunkerius Jūros upės pakrantėje?	Žinoma, jog toks objektas yra ties upe, tačiau nežinoma kur jie ir tikslaus skaičiaus. Šia gynybine linija Tauragės rajone intensyviai domisi K.Jankus, bendruomenių nariai.
5.	Kas Jums žinoma apie partizaninį karą žyminčius objektus Jūros upės pakrantėje?	Ties upe šių objektų nedaug. Vienu gražiausiu įvardintas paminklas Rekstukuose.
6.	Kaip manote ar militaristinis turizmas gali būti viena iš nišinių turizmo sričių Jūros upės pakrantėje, Lietuvoje?	Gali, tačiau tokios turizmo srities atsiradimui reikalingas objektų pritaikymas lankymui, informacinės infrastruktūros atsiradimas, įdirbio su vandens turizmu stoka.

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis respondentų atsakymais

Toliau pateikiama antrojo ekspertinio interviu etapo analizė, pirmojo interviu etapo gauti duomenys naudojami kaip papildoma informacija. Plačiau pakomentuojami esminiai ekspertinio interviu gauti rezultatai. Plaukiam.com baidarių nuomos centro atstovės teigimu vandens turistai dažniausiai renkasi vienos dienos ir trumpos distancijos (13-18 km) maršrutus. Gražiausia Jūros upės atkarpa įvardinta – tai 38 km atkarpa tekanti per Pagramančio regioninį parką. Vandens turistai dažniausiai plaukia pažintiniais, poilsiniais tikslais, tačiau teminiais maršrutais nesidomi. Daugiausia vandens turizmo turistų sulaukiama pavasarį bei vasarą, plaukiam.com atstovės teigimu vos 1% turistų keliauja bet kokių sezonu. Anot Tauragės TIC atstovės bei Pagramančio regioninio parko (toliau PRP) kultūrologės ties Jūros upe nėra siūlomas joks teminis vandens turizmo maršrutas. Interviu metu taip pat siekta išsiaiškinti kuo Jūros upė išsiskiria iš kitų Lietuvos upių bei pagrindines problemas. Tad išanalizavus respondentų gautus duomenis pavyko išskirti šiuos **Jūros upės privalumus bei problemas** (žr. 4 lentelė).

4 lentelė

Jūros upės privalumai ir trūkumai

Privalumai	Problemos
<ul style="list-style-type: none"> • Gausu gamtos ir kultūros paveldo objektų • Vandeningumas • Jauna upė • Permaininga upė • Akmenuotas aukštupys • Mažai urbanizuota, laukinė upė • Upę galima įveikti be išankstinio fizinio pasiruošimo 	<ul style="list-style-type: none"> • Nėra infrastruktūros (trasos ženklavimas, informaciniai stendai, šiukšliadėžės, prieplaukos, mažas poilsiaviečių skaičius) • Tauragės savivaldybės menkas bendradarbiavimas su baidarių nuomos atstovais • Privatizuotos pakrantės • Pastatyta Balskų užtvanka

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis respondentų atsakymais

Bene didžiausiu **Jūros upės privalumu** įvardintas – tai gausus kiekis gamtos ir kultūros paveldo objektų. Visi respondentai pažymėjo, jog ties upe gausu piliakalnių, įspūdingų ažuolų, ties upe taip pat kelios atodangos (Rekstukų, Alangos ir kt.). Jūros upė iš kitų Lietuvos upių išsiskiria tuo, jog virš jos dar išlikę nemažai kabančių lieptų. Taip pat didelis upės privalumas – jos permainingumas. Aukštupyje Jūra akmenuota, susidarę slenksčiai, vidurupy – vingiuota, o žemupy upė sulėtėja ir vis platėja. Atsižvelgiant į tai, Jūra tinkama bet kokių poreikių ar bet kokio fizinio pasiruošimo turistams. Norintiems aktyvesnio plaukimo siūlomas upės aukštupys, norintiems pasigrožėti kraštovaizdžiu – vidurupis, o norintiems ramaus plaukimo – žemupys. Analizuojant respondentų matomas problemas Jūros upės turistinėje trasoje pastebėta, jog **didžiausia problema – infrastruktūros stoka**. Šiuo metu plaukiant Jūra nėra jokių informacinių, nurodomųjų ženklų ar stendų, nurodančių pro kokią gyvenvietę plaukiama, kelintas kilometras ar ką galima pamatyti aplinkui. Taip pat tyrimo metu siekta išsiaiškinti respondentų nuomonę apie viešinimo problematiką. Tačiau nei vienas respondentas neišskyrė viešinimo kaip problematikos. Darbo autorės nuomone, viešinimo apie Jūros upės turistinę trasą trūksta būtent respondentų atstovaujamosiose įstaigose. Situacijos analizės metu būtent šiose įstaigose pasigesta išsamios informacijos apie turistinę trasą. **Apie pirmąjį militaristinės paskirties objektą ties Jūros upe – Molotovo liniją**, respondentams žinoma, jog šios gynybinės linijos bunkerų skaičius nemažas, tačiau tikslaus skaičiaus įvardinti negalėjo. Tai susiškaukia su darbo pradžioje iškelta problema, jog neretai apie militaristinės paskirties objektus trūksta informacijos. PRP kultūrologė, Tauragės TIC turizmo specialistė bei „Ekstremalų asociacijos“ atstovas pateikė ir daugiau faktų apie šį objektą: jog tai Sovietų sąjungos darinys, nei vienas bunkeris iki karo pradžios nebuvo užbaigtas. Nors ši gynybinių įtvirtinimų linija nėra kultūros paveldo dalis. Tačiau vietos

gyventojai intensyviai domisi šiuo militaristinės paskirties objektu. Šilalės savivaldybės atstovės teigimu Pajūrio miestelio bendruomenė siekia vieną bunkerį išvalyti ir jį pritaikyti lankymui. Taip pat viena aktyvi šios bendruomenės narė dalyvauja rengiamuose gidų kursuose. PRP kultūrologė teigia, jog Rekstukuose vieną bunkerį atkasė vietos gyventojai kalvio Stasio Plyskaičio iniciatyva. Taip pat PRP kultūrologė bei „Ekstremalų asociacijos“ atstovas vienu didžiausiu Molotovo linijos žinovu ir entuziastu įvardino K. Jankų, kuris prisidėjo ir prie Pagramančio regioniniame parke esančio pažintinio tako įrengimo. **Siekiant toliau šį militaristinės paskirties objektą pritaikyti vandens turizmui reikėtų atlikti tam tikrus žingsnius.** Pasak „Memel-Nord“ baterijos entuziasto pirmiausia reiktų išsirinkti kelis išpūdingiausius ir išskirtinius Molotovo linijos bunkerius, nes jų yra labai daug ir jie yra išsibarstę. Pasak Kultūros paveldo departamento, Klaipėdos skyriaus bei Rekreacijos ir turizmo katedros atstovų, kitas žingsnis – inventorizacija bei bunkerių vertės nustatymas, jog keletą išpūdingiausių bunkerių būtų galima įtraukti į nekilnojamojo kultūros paveldo registrą. Kadangi vos 1 bunkeris yra įtrauktas į nekilnojamojo kultūros paveldo registrą jaunimo organizacijos „ARKA“ narys pateikia du galimus variantus, kaip be įtraukimo į kultūros paveldo sąrašą galima teisiškai reglamentuoti šį objektą. Bunkeriai yra valstybės bešeimininkis turtas, norint jį gauti, asmuo ar organizacija turėtų kreiptis į savivaldybę, kad savivaldybė savo vardu kreiptųsi į teismą ir pradėtų objekto privatizaciją. Po visų teisminių, gavus objekto teisinį statusą, kad ir savivaldybės vardu, savivaldybė galėtų objekto valdymą perleisti organizacijai pagal panaudos teisę. Antru atveju privatūs asmenys gali pirkti žemę aplink bunkerį ir tada jį įrenginėti. Atlikus teisinio reglamentavimo veiksmu, toliau būtina paruošti bunkerius, t.y. juos išvalyti, pritaikyti turistų lankymuisi, užtikrinti jų saugumą. Anot Kultūros paveldo departamento, Klaipėdos skyriaus atstovo, Rekreacijos ir turizmo katedros atstovo bei „Memel-Nord“ baterijos entuziasto, dar vienas svarbus žingsnis – tai turėtų būti atliekami šio militaristinio objekto tyrimai, idealiausiu atveju šiam tikslui įgyvendinti reiktų įsteigti tam tikrą istorikų klubą arba sulaukti didelio entuziastų ar savanorių susidomėjimu šiuo militaristiniu objektu. Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto atstovo nuomone, dar vienas žingsnis, kuris turėtų būti atliekamas, tai Molotovo linijos bunkerių apjungimas su kitais fortifikacijos objektais į vieną bendrą maršrutą. Kadangi, būtų sunku sulaukti didelio turistų susidomėjimo pristatant Molotovo linijos bunkerius, kaip pavienį objektą, neapimant kitų militaristinių karinių objektų konteksto. **Apie antrąjį militaristinės paskirties objektą – rezistencinio pasipriešinimo atminimo vietas,** respondentai pateikė mažiau informacijos. PRP kultūrologei ir Tauragės TIC atstovėms buvo žinoma, jog šiame regione veikė Butigeidžio rinktinė ir vienas būrys vadintas upės Jūros pavadinimu. Šilalės rajono savivaldybės atstovės teigimu regione rezistencinį pasipriešinimą menančių objektų yra daug, tačiau Jūros upės turistinėje trasoje vos vienas kitas. Tokią išvalgą pateikė ir darbo autorė esamos situacijos analizės metu. Išpūdingiausiais ir arčiausiai Jūros upės esančiais objektais įvardinti: tremtinių aikštė, paminklai partizanams Rekstukuose bei Tauragėje. Būtent Rekstukuose veikė stipri partizanų grupuotė, vėliau vietos gyventojai savo lėšomis prisidėjo prie paminklo atsiradimo. PRP kultūrologės bei Šilalės rajono savivaldybės atstovės teigimu, vienas iš privalumų, jog šį laikotarpį prisimena vietos gyventojai bei yra išlikusių gyvų įvykių liudytoju, kurie galėtų papasakoti savo išgyvenimus bei prisiminimus apie rezistencinį laikotarpį. **Ekspertinio interviu metu taip pat siekta išsiaiškinti ar militaristinis turizmas, militaristinis vandens turizmo maršrutas gali egzistuoti kaip nišinė sritis.** Visi respondentai vienareikšmiškai sutiko, jog tokia nišinė turizmo sritis Jūros upės pakrantėse gali egzistuoti. Konkrečiau, Jūros upės atveju, Šilalės rajono savivaldybės atstovės teigė, jog būtų įdomu parodyti Molotovo linijos bunkerių didybę ir tuo pačiu, kaip kovojo lietuvių partizanai. Respondentės teigimu tokiu atveju reiktų pristatyti nors vieną partizanų bunkerį. Pagramančio regioniniame parke turistų lankymui pritaikyta buvusi partizanų slėptuvė, tačiau ji nuo Jūros kranto ~4km. Memel-Nord baterijos entuziasto

teigimu, šiuo metu Lietuvoje didelis dėmesys skiriamas partizaninio judėjimo objektų tyrinėjimui. Atsižvelgiant į tai savivaldybės galėtų inicijuoti partizaninių bunkerių ar slėptuvių paiešką, ties Jūros upe. Tačiau tokios turizmo srities atsiradimui Tauragės apskrityje trūksta įdirbio. Šiuo metu Jūros upę pritaikyti vandens turizmui siekiama per regioninių projektų įgyvendinimą. Išanalizavus Tauragės regiono strateginės plėtros dokumentus bei išsiaiškinus respondentų nuomonę, galima daryti išvadas, jog Jūros upės trasa tampa vienu iš prioritetu. Tad išsprendus esamas problemas ties Jūros upe, išrinkus tinkamus asmenis dirbančius ties Jūros upe, tokios nišinės turizmo rūšies atsiradimo perspektyvos teigiamos. Apibendrinant visus gautus ekspertinio interviu duomenis sudaryta SSGG lentelė, įvertinti militaristinių objektų pritaikymo turizmui Jūros upės turistinėje trasoje galimybės (žr. 5 lentelė).

5 lentelė

Militaristinių objektų pritaikymo turizmui Jūros upės turistinėje trasoje SSGG

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> • Jūra vandeninga upė savo pakrantėse turinti didelį skaičių gamtos ir kultūros paveldo objektų • Gražus kraštovaizdis (upė teka per Pagramančio regioninį parką) • Ties Jūros upe statyti du skirtingus laikotarpius menantys militaristinės paskirties objektai • Militaristiniai objektai apima ir materialų ir nematerialų kultūros paveldą • Molotovo linijos tipo militaristinio karinio paveldo objektų analogų yra mažai pasaulyje • Atidarytas Molotovo gynybinės linijos pažintinis takas (pažintiniame take yra pristatomi 4 bunkeriai ir 1 duobė) • Aktyvios vietinių gyventojų bendruomenės; • Galima surinkti autentišką informaciją iš vietinių gyventojų apie militaristinius objektus • Šilalės ir Tauragės savivaldybėse didelis skaičius vandens turizmo paslaugų tiekėjų • Bendradarbiavimas tarp Šilalės rajono savivaldybės ir verslo atstovų 	<ul style="list-style-type: none"> • Neišvystyta vandens turizmo infrastruktūra Jūros upės pakrantėse • Molotovo linijos bunkeriai nėra įtraukti į nekilnojamojo kultūros paveldo registrą (neturi vertės) • Bunkeriai yra nepritaikyti turizmui • Bunkerių pritaikymas turizmui reikalauja didelių finansinių resursų • Nėra daug Molotovo linija besidominčių entuziastų • Trūksta bendradarbiavimo tarp Tauragės savivaldybės ir verslo atstovų • Šilalės rajono savivaldybėje nėra su turizmu dirbančio asmens • Tauragės apskrityje nėra teikiamos apgyvendinimo paslaugos nedidelėms grupėms
Grėsmės	Galimybės
<ul style="list-style-type: none"> • Galimas visuomenės bei valdžios nepasitenkinimas • Aktyvesnės kaimyninės savivaldybės • Galimas turistų nesusidomėjimas • Aukštas nedarbo lygis • Didėjanti emigracija 	<ul style="list-style-type: none"> • Naujas turizmo paslaugų produktas • Turistų pritraukimas • Ekonominė nauda • Naujos pramogos • Pasaulyje populiarus militaristinis turizmas • Vandens turizmo, turistinių maršrutų, kultūros paveldo plėtra nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis

	<ul style="list-style-type: none"> • Šiuo metu valdžia dėmesį skiria lietuviškiems militaristiniams objektams (partizanų bunkeriai)
--	--

Šaltinis: sudaryta autorių

Kaip matyti lentelėje šiuo metu išvengiama daugiau stiprybių ir galimybių nei silpnybių ir grėsmių, siekiant militaristinius objektus pritaikyti turizmui Jūros upės turistinėje trasoje. Tačiau nepanaikinus ar maksimaliai nesumažinus esamų silpnybių šiuos objektus pritaikyti turizmui būtų sudėtinga, nes jos esminės, norint plėtoti ne tik vandens turizmą, bet ir kitas turizmo sritis.

IŠVADOS

Atlikus teorinių aspektų analizę bei kokybinį tyrimą galima atsakyti į darbo pradžioje išsikeltą tiriamąjį klausimą: Jūros upės turistinėje trasoje esantys militaristiniai objektai **gali būti pritaikyti** turizmui.

Militaristinis turizmas yra viena iš specializuotų turizmo rūšių, kuri apima pagrindines tris materialias sritis: karinių bazių, muziejų bei karo vietų lankymas. Yra išskiriamos keletas militaristinio turizmo atsiradimo priežasčių: pilietiškumo ugdymas, sparti technikos pažanga, globalizacija (I.Paukštys, 2005). Nors ši turizmo sritis ir plinta, tačiau susiduriama su problema, jog apie militaristinį turizmą, kaip apie atskirą specializuotą turizmo sritį mažai žinoma, nes ji persipina su daugeliu kitų specializuotų turizmo rūšių. Militaristinis paveldas svarbus turizmui, nes apima tiek materialias, tiek nematerialias kultūros paveldo sritis (L. Klupsz, 2008). Nors militaristinis paveldas, kaip traukos objektas, pasaulyje vis populiarėja, tačiau visuomenei trūksta sąmoningumo, jog tai ne tik skaudžią praeitį menantys objektai, bet ir galimybė parodyti šalies išskirtinumą. To pasėkoje militaristinis paveldas nyksta arba plėtojamas entuziastų dėka, kurie išvengia šio paveldo vertę ir galimą potencialą (D. Marcinkevičiūtė, G. Ambrasas, 2010).

Turistinis maršrutas – keliauti poilsio ar turizmo tikslais iš anksto pagal kelionės tematiką suplanuotas vykimo kelias, jungiantis vienoje ar keliose gyvenamosiose vietovėse turistų lankomas vietas ir aptarnavimo objektus (A. Armaitienė ir kt., 2009). Yra išskiriami keletas maršrutų tipų: linijinis, žiedinis, spindulinis, kombinuotas ir kt (Grecevičius P., Armaitienė A., Junevičienė O., 2002). Lietuvoje saugomose teritorijose turistiniai maršrutai turi būti įveikiami bet kokio fizinio pasirengimo turistams, tad vandens maršrutų sudėtingumo lygis turėtų atitikti – lengvą arba pradedantiems lygius. Verta paminėti, jog turistinis maršrutas nėra tapatus objektas turistinei trasai. Maršrutas gali sutapti su trasa, bet nebūtinai, ir į maršrutą gali būti įtraukta turistinė trasa ar jos dalis, kaip atskiras lankomas objektas (G. Indriūnas, 2015).

Ties Jūros upe statyti net du skirtingus laikotarpius menantys militaristinės paskirties objektai – Molotovo gynybinės linijos bunkeriai bei rezistencinį pasipriešinimą menantis memorialiniai objektai. Atliekant analizę nustatyta, jog Šiaulių įtvirtinimų rajone, per kurį teka Jūros upė, pastatyti 49 bunkeriai, kurie yra mažesniu nei 1km atstumu nuo upės kranto. Šie objektai nėra įtraukti į nekilnojamojo kultūros paveldo registrą. Ties Jūros upe rezistencinio pasipriešinimo metais kovojo Kęstučio apygardos Butigeidžio rinktinės Jūros, Pilies, Geležinio Vilko ir kitų būrių partizanai. Nors įvairių tipų partizaninio karo atminimo vietų galima skaičiuoti dešimtimis, tačiau dėl informacijos apie objektus trūkumo rasti 10 skirtingų objektų, kurie yra mažesniu nei 1km atstumu nuo Jūros upės kranto. Taip pat atliekant analizę pavyko rasti vieną 1863 m sukilimą žyminčią atminimo vietą. Atlikus regiono ir vietos savivaldų strateginių plėtros planų analizę nustatyta, kad vandens turizmo

plėtra numatoma savivaldybių lygmeniu, kultūros paveldo objektų bei turistinių maršrutų plėtra skatinama tiek nacionaliniu, regioniniu bei savivaldybių lygmenimis.

Įvertinus ekspertų išsakytą nuomonę, galima teigti, kad militaristinių objektų pritaikymo turizmui Jūros upės turistinėje trasoje galimybės palankios ir galimos (įžvelgiama daugiau stiprybių ir galimybių nei silpnybių ar grėsmių). Tauragės apskrityje yra kelios aktyvios miestelių bendruomenės, kurios domisi militaristiniu paveldu. Organizacijų ir entuziastų domėjimas militaristiniais objektais, tai viena iš galimybių kaip juos išsaugoti ir pritaikyti turizmo reikmėms. Jūros upės turistai renkasi vienos dienos, trumpos distancijos maršrutus. Šiuo metu Tauragės apskrityje nėra siūlomas joks teminis vandens turizmo maršrutas. Tad yra palanki terpė sukurti naują turizmo produktą – militaristinį vandens turistinį maršrutą. Jūra iš kitų Lietuvos upių išsiskiria ne tik dėl vandens turizmui palankių hidrologinių duomenų, bet ir dėl to, jog ties ja gausu gamtos ir kultūros paveldo objektų. Taip pat ties Jūros upe statyti du skirtingus laikotarpius menantys militaristinės paskirties objektai, apie kurių atsiradimą vis dar galima išgirsti autentiškų vietos gyventojų pasakojimų. Siekiant militaristinius objektus pritaikyti turizmui Jūros upės turistinėje trasoje svarbu išspręsti esmines infrastruktūros problemas ir juos teisiškai reglamentuoti.

LITERATŪRA

- 1) Almonaitis V. 2012. Vėl šniokščia rėvos. ISBN 9786098063035.
- 2) Bumblauskas A. 2005. Senosios Lietuvos istorija. Vilnius. p.80
- 3) Classification and Grading for Recreational Trails. 2008. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 lapkričio 22d.]. Prieiga per internetą: <http://www.irishtrails.ie/Sport_Ireland_Trails/Publications/Trail_Development/Classification_Grading_of_Recreational_Trails.pdf>
- 4) Grecevičius, P., Armaitienė, A., Junevičienė, D. ir kt. (2002). Turizmas. Kaunas: Kauno kolegija.
- 5) Hui-Wen Lin, Chao-Ching Fu. 2008. Research on Meanings of War Monumentality Differences. 16th General Assembly of ICOMOS. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 lapkričio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.international.icomos.org/quebec2008/cd/toindex/77_pdf/77-8Nrd-122.pdf>
- 6) Indriūnas G. 2015. Turizmo planavimas (nota bene). ISBN 978-609-436-038-1
- 7) Jerašiūnienė E. 2011. Specialybės įvadas. Transporto inžinerinė ekonomika ir vadyba. eISBN 978-609-457-027-8. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 sausio 29d.]. Prieiga per internetą: <<http://dspace.vgtu.lt/bitstream/1/1335/1/9786094570278.pdf>>
- 8) Klupsz L. 2008. The Spirit of the Military Heritage Places. 16th General Assembly of ICOMOS. Quebec, [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 spalio 27d.]. Prieiga per internetą: <http://www.icomos.org/quebec2008/cd/toindex/77_pdf/77-WhFG-13.pdf>
- 9) Mačerinskienė A. 2010. Determination Criteria for National Water Tourism Routes. ISBN 978-1-84564-458-1. [p. 145-157].
- 10) Nacionalinių vandens turizmo trasų specialusis planas. 2009. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 spalio 29d.]. Prieiga per internetą: <https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/imported/lt/veikla/veiklos_sritys/turizmas/aktai/vandens%20turizmo%20aiskinamasis-sprendiniai.pdf>
- 11) Paukštys I. 2005. Karo turizmas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 spalio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.postscriptum.lt/7-karas/karo-turizmas>>
- 12) Sharpley, R. 2009. The Darker Side of Travel: The Theory and Practice of Dark Tourism Aspect of Tourism Series, Bristol: Channel View Publications

- 13) TheTrailPlanningGuide. 2007. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 lapkričio 22d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tourism4nature.org/results/backdocs/The%20Trail%20Planning%20Guide.pdf>>
- 14) Tyrimų grupė Kriepost. Molotovo linijos įtvirtinimai. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 spalio 10d.]. Prieiga per internetą: <<http://kriepost.org/>>
- 15) Tjudowski M. 2008. Rehainedcities. The renewal of postgarrisontowns in Poland. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 sausio 10d.]. Prieiga per internetą: <<http://pts.amu.edu.pl/en/pliki/menu/Tjudowski.pdf>>

ADAPTATION OF MILITARY OBJECTS FOR TOURISM ON THE TOURIST ROUTE OF THE JŪRA RIVER

Lekt. Edgaras Vaškaitis, Beata Žymančiūtė

Klaipėda University, Faculty of Health Sciences, Department of Recreation and Tourism
edgaras.vaskaitis@gmail.com; beata.zymanciute@gmail.com

SUMMARY

This article analyses the possibilities of adapting military objects for tourism on the tourist route of Jūra river. Relevance of research, submitted problem, elevated objective, tasks, object of research, research question, methodology of research and methods of research used are justified in the introduction.

The first part of this article analyses scientific resources, which define the importance and peculiarities of military tourism, the characteristics of inland water tourism, the concept of water tourism routes, as well as the continuity of legal regulations regarding military objects. The second part of the thesis analyses the data, collected during qualitative research (analysis of the situation, strategic development documents and the semi-structured expert interview). The results of the research reveal the actual situation and issues: there is an abundance of military objects along Jūra river, but a part of them are not under any legal regulations. They are also not adapted for tourism, there is no infrastructure (no information signs, not all of the resting places are accessible, adapted for visitors, etc.). Although currently the military objects along Jūra river are not adapted for visitors, it is very likely that they would attract a certain share of the tourists, interested in thematic water routes.

In conclusion of article, stating that military objects could be adapted for tourism and included into the tourist route of Jūra river. The adaptation of the objects for tourism depends on the solutions for the current problems, as well as active cooperation between municipalities, organisations, communities or enthusiasts.

Keywords: military tourism, water route, Jūra river.